

Beáta Balogová, Martin Hamadej:

SOCIÁLNE DÔSLEDKY MORÁLKY MENTÁLNE POSTIHNUTÉHO KLIENTA NA FUNGOVANIE RODINY

Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2020.

Miriama ŠARIŠSKÁ⁴

Autori monografie sa problematike života a sociálneho fungovania klientov s mentálnym postihnutím venujú dlhodobo, čoho výsledkom sú ich už dve predchádzajúce monografie z roku 2016 a 2018 a množstvo vedeckých a odborných príspevkov k tejto problematike.

Monografia *Sociálne dôsledky morálky mentálne postihnutého klienta na fungovanie rodiny* prináša v obsahovej rovine nový kontext týkajúci sa morálky, morálneho uvažovania, morálnej zodpovednosti klienta s mentálnym postihnutím. Ústrednou otázkou, ktorú si autori kladú je, či „sociálny pracovník dokáže reflektovať morálnu zodpovednosť mentálne postihnutého klienta, pričom cieľ je orientovaný na podporu jeho morálnej zodpovednosti a sebauvedomenia“.

Hlavným teoretických impulzom tejto témy sa stala práca Jonathana Davida Haidta (2013), venovaná morálnemu uvažovaniu a jeho pôvodu optikou psychológie, medicíny či teológie. Autori neostávajú len v rovine obsahovej analýzy teoretických poznatkov či empirických faktov, ale obsahovo sa posúvajú do roviny sociálnej práce a etiky až smerom k interpretácii vlastných zistení kvalitatívneho výskumu.

Monografia je členená do piatich kapitol s logickou nadväznosťou. V prvých štyroch môžeme získať poznatky o problematike morálky ľudskej mysle, morálnej zodpovednosti, mentálnom postihnutí či analyticky dedukovanej problematike morálnej zodpovednosti u klienta s mentálnym postihnutím.

Morálka ľudskej mysle ako súčasť existencie človeka je vnímaná ako koncept s ktorým sa osoba už narodí, ale následne je

budovaná počas jej života v procese získavania skúseností a v situáciách vyžadujúcich rozhodnutie, ktoré nevedome konštruuje morálka osoby. Analyzujúc mnohé názory, úvahy, definície o morálke či morálnom zmýšľaní od rôznych autorov a autoriek môžeme v závere prvej kapitoly čítať jednoduchý, no zároveň ľudský a inšpirujúci výsledok: „Azda každý človek sa zamýšľa nad podstatou svojho bytia. Každý by mal preto svoj život žiť tak, aby na jeho konci mohol jednoznačne povedať, že je hrdý na to, ako žil a na

⁴ **Kontaktné údaje:** Mgr. Miriama Šarišská, Inštitút edukológie a sociálnej práce, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, mail: miriama.sarisska@smail.unip.sk

to, čo vo svojom živote dosiahol. Samozrejme, že morálka má nezastupiteľné miesto v rámci života, pretože ak človek koná cnostne, aj jeho život je bohatším a šťastnejším. Šťastie a byť šťastným je nevyhnutnou súčasťou nášho života, pretože nie je nič dôležitejšie, ako prežiť plnohodnotný a šťastný život“ (Balogová a Hamadej 2020, s. 24).

Ako súvisí morálna zodpovednosť s mentálnym postihnutím? A v čom je odlišný tento vzťah u zdravého klienta? Odpoveď na tieto otázky je opäť ponúknutá v bohatej úvahe s odbornými názormi, ktorá speje k hlavným tvrdeniam, ako napr. to, že morálna zodpovednosť si vyžaduje kognitívnu kompetenciu v zmysle pochopenia morálnych konceptov a následne nutnosť uplatniť vlastné konanie v ich súvislosti (Balogová a Hamadej 2020). Morálna zodpovednosť postuluje porozumenie, emocionálne prispôsobenie sa, spôsob komunikácie s inými ľuďmi a mnohé ďalšie faktory. Klienti s mentálnym postihnutím sú v tejto rovine, dá sa povedať znevýhodnení. Kognitívna schopnosť, schopnosť posúdenia uplatňovania morálneho uvažovania v rôznych životných situáciách je u nich na základe stupňa postihnutia rozdielna, a teda tu hovoríme aj o rozdielnej úrovni schopnosti byť morálne zodpovedný.

Autori monografie neostávajú len v rovine teoretického uvažovania, ale túto tému výskumne preverujú a podrobne ju čitateľom ponúkajú v rozsiahlej piatej kapitole. Hlavným cieľom kvalitatívneho výskumu bolo zistiť *„ako dokáže okolie porozumieť fenoménu mentálne postihnutého jedinca, jeho mysle v určitom sociálnom kontexte (rodina, komunita) v ich historickej premenlivosti s poukázaním na podoby výkladov a sebaukladov človeka. Zjednodušene povedané – v akej miere dokážeme reflektovať a podporovať morálnu zodpovednosť mentálne postihnutého klienta?“* (Balogová a Hamadej 2020, s. 64). Na prvý pohľad náročne či komplikovane formulovaný cieľ je následne objasnený v podrobnom popise metodológie, v ktorej sú respondentmi rodičia (resp. neformálni opatrovatelia) vo vzťahu k mentálne postihnutému dieťaťu. Od prvých fundamentálnych analýz sa autori venujú vo výskume aj oblastiam ako podpora tejto rodiny zo strany štátu, zmena fungovania rodiny po emigrácii či opis situácie pri vytváraní samotnej morálnej zodpovednosti

u dieťaťa s mentálnym postihnutím. Závery výskumu sú komparované so zisteniami autora Haidta a následne reflektované popisom pozície a práce sociálneho pracovníka v tejto problematike.

Záverom je možné predniesť, že autori monografie prinášajú komplexné dielo, ktoré v sebe nesie historické, ale aj súčasné poznatky o problematike morálky ľudskej mysle u mentálne postihnutého klienta. Hodnotným faktorom monografie je, že sa nezameriava len na povrchnú rovinu uvedenej oblasti, ale vníma mnohé kontexty iných vied a ide do hĺbky ich skúmania a definovania. Tým prináša čitateľovi možnosť zamyslieť sa nielen nad skúmaným javom, ale aj nad sebou samým, svojím uvažovaním, vnímaním a svojim postojom k sebe samému a k ostatným v zmysle morálky. Súhlasíme s autormi, ktorí tvrdia, že najprínosnejším poznatkom tejto monografie je „tvorba morálnej zodpovednosti v kontexte sociálnej práce a jej intervencií smerom k mentálne postihnutému jedincovi“ (Balogová a Hamadej 2020, s. 81).

Aj napriek tomuto konštatovaniu je potrebné vyzdvihnúť ešte jeden atribút vedeckej monografie autorov, a to podrobný popis výskumných výsledkov, ktoré vo svojej kvalitatívnej rovine prinášajú obraz situácie, ktorá nie je bežnou v živote všetkých ľudí, ale existuje v živote rodín s osobami s mentálnym postihnutím. Význam týchto výsledkov nesmeruje len k tomu, aby boli potvrdené či vyvrátené výskumné otázky, ale v prvom rade z pohľadu čitateľky a recenzentky možno konštatovať, že smeruje k uvedomeniu, prijatiu, akceptácii a hlavne pochopeniu úskalí života týchto ľudí a potrebe aktívnej participácii zdravého obyvateľstva a štátnych politík na zmenách vedúcich k podpore a uľahčeniu ich situácie.